

הקמת צה"ל 31 במאי 1948

ציון יום הקמת צה"ל – 31.05.1948

מתווה לטקס

במסגרת ציון יום הקמת צה"ל, מצורף עבורכם מתווה לטקס לדוגמא עם אסופת קטעי קריאה ושירים שיסייעו בידיכם בהובלת הטקסים ביחידות. שימו לב כי חלק מן השירים יכולים לשמש גם כקטעי קריאה.

מתווה טקס לדוגמא –

מס"ד	מבצע	תוכן
1.	מנחה	<u>מילות פתיחה</u> הזמנת המפקד/ת להיכנס לאולם
2.	המפקד/ת נכנס/ת	<u>דבר המפקד</u> . במידה ותופץ פקודת יום מטעם הרמטכ"ל, כדאי להקריאה במעמד זה.
3.	חיילים ומפקדים	<u>גוף הטקס</u> – קטעי קריאה ושירים לבחירתכם.
4.	מנחה	<u>הכרזת שירת "התקווה"</u>
5.	קהל	<u>שירת "התקווה"</u>
6.	מנחה	<u>תום הטקס</u>

לקט החומרים

רקע למפקד

המפקד,

יום הקמת צה"ל הוא הזדמנות לעצירה חינוכית משמעותית למפקדי צה"ל וחייליו על מנת ללמוד ולהבין כי צה"ל הוא הצבא המייצג את כולם.

הכרת הארגון שלנו מראשית הקמתו תעורר אצל החיילים הרגשת גאווה ושייכות ליחידתם ולצה"ל ובכך, להגביר בהם את המחויבות והמוטיבציה לשירות משמעותי.

כפי שכל אדם וארגון מציין את יום הולדתו, בוחן את מקור שמו, יום זה מאפשר למידה והתבוננות על הארגון הגדול במדינתנו, אופיו והישגיו המתהווים.

קטעי קריאה

1. הקמת צה"ל

"היה צורך בשבירת כלים- כי משטר הביטחון, שהיה קיים שנים רבות והייתה בו ברכה רבה, לא התאים עוד לצרכים ולתנאים החדשים. ולא קל אצלנו לשבור כלים, אם גם אבד עליהם הכלח;

כי גם 'המהפכנים' שבתוכנו הם ביסודם שמרנים אדוקים, ואצלנו מקדשים הקליפה גם כשתוכנה התרוקן, ולא קל היה לשבור כלים, אבל לא פחות קל היה הדבר השני - להקים כלים חדשים." (צבא נולד - ד"ר זהבה אוסטפלד, דברי דוד בן גוריון בישיבת הכנסת הראשונה - 20.6.50).

2. מדיניות כור- ההיתוך בצה"ל

מלחמת העצמאות הייתה, בראשיתה, מלחמתו של היישוב היהודי בארץ ישראל בערביי הארץ: ארגוני המחתרת (כוחות המגן העבריים) שלחמו לא היו גוף מאורגן אחד אלא ארגונים נפרדים זה מזה וחלוקים במדיניותם ביחס לדרכי הפעולה. חרף הקשיים הרבים, במהלך המלחמה הוקם צה"ל, בו השתלבו לוחמים מנוסים ומגויסים חדשים וחסרי ניסיון במעין כור היתוך: "הקשר העמוק של עם ישראל לארצו אינו מכיר בפילוג העולמי של מזרח ומערב. בצבאנו, יש מתנדבים מארצות המזרח ומארצות המערב- כולן הזרימו לוחמים, טירונים ומנוסים לצבא השחרור שלנו, צעירים שלא טעמו אף פעם מלחמה ולוחמים ותיקים בכל סוגי הנשק שהתנסו במלחמת העולם השנייה נגד האויב הנאצי..." (דוד בן גוריון, "ייחוד וייעוד").

3. צו גיוס לארגוני המחתרת

ערב אחד בהיותם בבית הספר, נכנסו לפתע לכיתה שני צעירים לבושים בגדי חאקי באמצע השיעור וביקשו לדבר... הצעיר שביניהם פתח ואמר שהמצב ביישוב קשה ביותר ותלמידי הכיתה מתבקשים להטות שכס ולהצטרף לפעילות מחתרתית.

"האם אתם נערים מוכנים להצטרף?" - שאל - "ברור שלא נקבל שום תלמיד שלא יביא אישור בכתב מההורים, וברור שפעולה זו מקנה לכם זכות להצטרף לשורות ההגנה עם כל המשמעויות המתחייבות מכך. כל מי שירצה להצטרף אלינו, יצטרף כמובן לצאת לקורסים לעיתים קרובות. **המגמה היא להכשיר אתכם מבחינה צבאית ליום שבו נצטרך להתמודד התמודדות מכרעת עם האויב.**

והיום הזה רבותי, לכל הדעות אינו רחוק. ידוע לנו שאתם נערים עובדים, שחייכם אינם קלים והדבר עלול להפריע לכם. אך הגיעה השעה שתשקלו ברצינות את נוחות חייכם הפרטיים לעומת מה שמתרחש היום ביישוב. רבותי, כדי שתבינו היטב, המדובר הוא בעתידכם ובעתיד הארץ הזאת שאתם חיים בה. (אהרן אלמוג - שבוע בתש"ח).

4. מתוך פקודת יום הקמת צה"ל

עם הקמת מדינת ישראל, יצאה ההגנה ממחתרת והפכה לצבא סדיר. עצום ורב החוב שחייב היישוב והעם היהודי להגנה בכל שלבי קיומה והתפתחותה, מהניצנים הבודדים בימי היסוד הראשונים... ועד מאבקה האדיר של ההגנה במחצית הראשונה של המלחמה נגדנו מ־30 בנובמבר 1947 עד 31 במאי 1948... **ועכשיו נפתח פרק חדש** - מוקם צבא סדיר של מדינת ישראל, צבא החירות והעצמאות של ישראל בארצנו, בהתאם לפקודת הממשלה הזמנית שנתפרסמה ברבים על 'צבא הגנה לישראל'. **בידיו של צבא זה יופקד מעכשיו בטחון העם והמולדת**, ומגילת החירות של מדינת ישראל תהיה לעיניי לכל הצבאות בישראל; בלמדו ידיו לקרב, ובמחצו כוחות הרשע והזדון המנסים להרוס קיומנו, גידולנו וחירותנו - יישא צבא ישראל בלבו את חזונם הגדול של נביאינו על הימים, בהם 'לא יישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה. (דברי דוד בן גוריון - מתוך פקודת יום הקמת צה"ל)

5. צבא ממלכתי

הקמת צה"ל 31 במאי 1948

אחד הנושאים המרכזיים שעלו על הפרק, עוד בטרם הושלמה בניית מסגרות – העל של מערך הביטחון הלאומי, היה **האחדות כל הכוחות המזוינים והפעלתם ככוח אחד**, בפקודו של מטה הנאמן לדרג האזרחי העליון. **ממלכתיות הצבא ומטהו היו בקדימות גבוהה**, אך מימוש היעד התאפשר רק לאחר הקמת המדינה ופרסום פקודת ההקמה של צה"ל, שהעניקה מעמד חוקי לצבא הממלכתי ואסרה על קיום כוח מזוין מחוץ למסגרתו... אולם עד מהרה התברר, כי החוק טעון אכיפה... על כך אמר דוד בן – גוריון: "היה ברור מלכתחילה שאין יוצרים צבא אחיד וממושמע על – ידי פקודה בלבד... " **דוד בן – גוריון החליט לכונן צבא ממלכתי, על כל משמעויותיו**: איחוד הכוחות המזוינים והפקעתם משליטת הממסד הפוליטי מימין ומשמאל... **ביסוס הצבא כזרוע מבצעת של הממשלה**. (צבא נולד - ד"ר זהבה אוסטפלד).

6. האתגר כיום – מעבר לשותפות ייעוד

האתגר הניצב בפני החברה הישראלית, **אתגר של מעבר משותפות גורל לשותפות ייעוד**- לא הסתיים לאחר מלחמת העצמאות ונותר אחד האתגרים המרכזיים בחברה הישראלית גם כיום. את האתגר הגדיר נשיא המדינה העשירי, ראובן ריבלין, בנאומו בכנס הרצליה 2015: "הסדר הישראלי החדש דורש מאיתנו היום לעבור מהתפיסה המקובלת של רוב ומיעוט, **לתפיסה חדשה של שותפות בין המגזרים השונים בחברה הישראלית**. בירור מהותה של השותפות הזאת היא משימה של החברה הישראלית כולה." (נשיא המדינה ראובן ריבלין בנאומו בכנס הרצליה 2015).

7. צה"ל צבא ממלכתי

"ב26 במאי הוצאנו **פקודה להקמת צבא ההגנה לישראל**. זו לא הייתה פקודה רגילה להקמת אחד השירותים הממלכתיים, אלא **צו חיים ומוות לקיומה של המדינה**, לקיומה של תוחלת ישראל. כי עוד לפני הקמת המדינה הותקפנו התקפה זדונית על ידי צוררים אכזריים. ועם הקמת המדינה הועמדנו בפני פלישה כוללת של צבאות ערב המזוינים, וההתגוננות בפני הפלישה עמדה- ועדיין עומדת- במרכז חיינו וקיומנו. הסעיף הרביעי של הפקודה הוא **נגד הקמתו וקיומו של כל כוח מזוין מחוץ לצבא הגנה לישראל**. ושוב: זה לא היה סעיף המכוון רק לסדר תקין- אם כי גם זה חשיבותו גדולה ומכרעת- אלא צורך ותנאי חיוני להתגוננותנו: **נגד אויב חיצוני אפשר לעמוד רק בכוח צבא אחיד, המציית לצבא אחד ולפקוד עליון אחד**. (דוד בן גוריון בישיבת מועצת המדינה הזמנית, 23.6.1984).

שירים

1. אנו שומרים עלייך

מילים: יחיאל חגיז

לחן: הנריק (צבי) גול-זהבי

רקע: נדפס בעיתון "דבר" בתאריך

27.1.1949

שמש ירדה בשולייך,

לילה על גיא והרים

שירי, ארצי, את שירייך-

אנו עלייך שומרים

בשדות מנגנת הרוח

ניגונים של סודות וסתרים.

לא ינום לבבי, לא ינוח

כי ליבות כל בנייך ערים.

רוח, רוח מלטפת עיני השומרים.

בשרות עוד נוגנת הרוח

ניגונים של סודות וסתרים.

אופל עטף מרחבייך

חיל ירחף באוויר,

אור כוכבים בשמייך

זוהר חלום יאדיר.

בשדות עוד נוגנת הרוח...

שחר עולה בהרייך,

אורו פניך מפז.

אנו שומרים על גבולייך-

שירי, ארצי, כמאז!

בשדות עוד נוגנת הרוח...

2. בין גבולות

מילים: חיים חפר (פיינר)

לחן: וסילי איבנוביץ' אגפקין

כתיבה: 1944-1945

רקע: חיים חפר מספר: "השיר

הראשון שלי. כתבתי אותו על בלוק נייר

אפור. המנגינה הייתה גנובה, פולנית

או רוסית ואני בעצמי הייתי שר אותו

ומלמד אותו. הייתי זייפן גדול, בכל

מקום היו אומרים, חיים חפר היה פה

ולמד אותנו. בכל מקום לימדו באופן

אחר."

בין גבולות, בין הרים, ללא דרך,

בלילות חשוכי כוכבים-

שירות של אחים, בלי הרף,

למולדת אנו מלויים.

לעולל ולרד-

שערים פה נפתח.

למד ולקור-

אנו פה חומת מגן!

אם השער סגור, אין פותח-

את השער נשבר ונתץ.

כל חומה בצורה נגנח.

וקל סדק נרחיב ונפרץ.

לעולל ולרד-

שערים פה נפתח.

למד ולקור-

אנו פה חומת מגן!

הקמת צה"ל 31 במאי 1948

פקודה צבא-הגנה לישראל
מס' 4 לסנת חס"ח - 1948
פקודה המקימה צבא-הגנה למדינת ישראל.

לְרוֹבָה יָד וְיָד נִצְמְדָת...
וּבַתוֹךְ לְהִבָּה מְרַקְדָת
צָף זָכָר פְּרִידָה לֹא נִשְׁכַּח,
יֵשׁ אַחַת אֵי שֶׁם בְּמוֹלְדָת
אֲשֶׁר אֶחֱבְנוּהָ כָּל כָּךְ.
לְרוֹבָה יָד וְיָד נִצְמְדָת...

3. כִּיתַתְנוּ בְּלִילָה צוּעֵדָת

מילים: אברהם ברוידס

לחן: מרק לברי

רקע: " זה היה בדיוק ב 15.5.1948. זו הייתה דרישה נמרצת של בן-גוריון, כי לא היה לנו שום שיר לכת, והוא דרש שנכתוב משהו. סגרו אותנו בחדר, את ברוידס ואותי, ובמשך לילה אחד כתבנו את השיר. בבוקר הסרטנו, והשיר הפך לשיר הלכת של ההגנה אז. " (מרק לברי בראיון 1963)

כִּתַתְנוּ בְּלִילָה צוּעֵדָת
לְרוֹבָה יָד וְיָד נִצְמְדָת
עַד יִפּוּצוּ אוֹיֵב וְצָר.

אֲנַחְנוּ דְרוֹכִים, דְרוֹכִים בְּמוֹלְדָת,

הִיָּה לָהּ מִגֵּן וּמִבְצָר.

כִּתַתְנוּ בְּלִילָה צוּעֵדָת
וּבְלָה טְבִילַת אֵשׁ וְעֵשָׁן
בְּכָל הָר וְגִיא בְּמוֹלְדָת,

חֵיל צִיּוֹן לֹא יָנוּם, לֹא יִישָׁן.

לְרוֹבָה יָד וְיָד נִצְמְדָת...

בְּנִתִּיבָה שׁוֹמְמָה וּבּוֹדְדָת

גּוּף וְגוּף מִתְרַטֵּט כְּמִיתָר,

לְבוֹתֵינוּ עִם לֵב הַמוֹלְדָת

הוֹלְמִים אֲזוּ בְּנֹאדֵי נִסְתָּר.

לְרוֹבָה יָד וְיָד נִצְמְדָת...

הַעֵין חֲדָה וְחוֹשֶׁדָת,

נִיד עֵץ מְזֻמּוֹת יַחְרֵשׁ,

עֲמָקָה הַשְּׁעָה בְּמוֹלְדָת

לְשָׁרִיק הַפְּגֵז עַל הָרֵאשׁ.

4. שיר השורה

מילים: נתן אלתרמן

לחן: מרדכי זעירא

רקע: "השיר נכתב ב 1942, שנה לאחר הקמת הפלמ"ח. אני זוכרת שהיה אסור להגיד "ההגנה" בקול רם, כי הבריטים יישמעו... אלתרמן משתמש במילה "השורה" שהיה אז כינוי להגנה. בסוף שנות ה-40 הייתה הנחה מקובלת כי שיר זה הוא המנון ההגנה." עדה ברקאי.

הוי, ימים וְלילות לא נִסְפְּרָה,
לא נִמְנָה נְדוּדִים וְסַעֲרָה.
הוי, זְמַרִי לִי, זְמַרִי לִי, צַפְרֹת,
זְמַר שִׁיר גַּם בְּטוֹב גַּם בְּרַע.
הוי, זְמַרִי לִי, זְמַרִי לִי, צַפְרֹת,
וְעֵינֵינוּ אֶתְּךָ בְּשִׁירָה:

צַעֲדֵי, הַשׁוֹרָה, הַלְאָה הַלְאָה,
צַלְצְלֵי, הַשִּׁירָה, מַעֲלָה, מַעֲלָה.
צַעֲדֵי, הַשׁוֹרָה,
צַעֲדֵי, עֶזֶת-לֵב וְיִשְׂרָה,
צַעֲדֵי, אֶלְמוּנִית, צַעֲדֵי, אֶפְרָה,
צַעֲדֵי, רַק בְּאֵשׁ מוֹאֲרָה,
צַעֲדֵי, הַשׁוֹרָה, צַעֲדֵי, צַעֲדֵי

5. שיר החלוצים

מילים: יוסף הפטמן

לחן: שיינין

רקע: את מילות השיר כתב הפטמן במחנה עובדים שסללו את כביש עפולה – נצרת, בסתיו תרפ"א (1920). הלחן

לקוח משיר פועלים יידי שתורגם

לעברית כ"שיר הנוער".

אָנוּ נְהִיגָה הָרֵאשׁוֹנִים,

כֹּה אֲמַרְנוּ אַח אֶל אַח.

אָנוּ נְהִיגָה בֵּין הַבּוֹנִים

נִט הַמִּיתָר, נִט אֲנָךְ.

אָנוּ הוֹלְכִים, אָנוּ בָּאִים

יֵשׁ עֲבוֹדָה עַד בְּלִי דַי.

נִטֵּעַ עֲצִים בֵּין הַסְּלָעִים

גַּם בְּהַר וְגַם בַּגֵּיא.

אָנוּ נֹסֵל אֶת הַכְּבִישִׁים

נִחְצֵב צוּר לְאַבְנֵי גִיר.

"הִידָד", יַעֲנֵנו הַפְּטִישִׁים

בְּשִׁירְנוּ אֶת הַשִּׁיר.

עוֹד לֹא יָצְאוּ הָעֲדָרִים

כָּל הָעוֹלָם יִשָּׁן עוֹד

שֶׁחַר מְלַבֵּין עַל הַהָרִים –

קוֹם, הַחֲלוּץ, קוֹם עֲבַד!

אִם עֲגַמְתָּ לְמִזְפָּרַת

דָּד-אֲחֻבָּה, בְּרַפְתָּ-אִם

הוֹמִים גְּלִים בַּפְּנֵרַת

אָךְ אֶל לְבָד הוֹמִים הֵם.

עַד כִּי תַעֲטֹף תֵּבֵל צְלָה

וְיִזְרַקֵּעַ אֵשׁ וְדָם

סָלוּ, סָלוּ הַמְּסַלָּה

פְּנוּ דְרֹךְ, שְׁבִיל הָעֵם!

הקמת צה"ל 31 במאי 1948

ארץ

מילים ולחן: שייקה פייקוב

נכתב בשנת 1976

ארץ, ארץ, ארץ,

ארץ תכול אין עב,

והשמש לה

כדבש וחלב,

ארץ בה נולדנו

ארץ בה נחיה

ונשב בה, יהיה

מה שיהיה

ארץ שנאהב

היא לנו אם ואב

ארץ של העם

ארץ לעולם

ארץ בה נולדנו

ארץ בה נחיה

יהיה מה שיהיה.

ארץ, ארץ, ארץ,

ים אל מול החוף

ופרחים וילדים

בלי סוף.

בצפון כינרת

בדרום חולות

ומזרח למערב

נושק גבולות/ נושק בסוד

ארץ שנאהב...

ארץ, ארץ, ארץ,

ארץ התורה

את מקור האור

ושפת האמונה.

ארץ, ארץ, ארץ,

ארץ יקרה,

הן הבטחת

שאין זו אגדה.

ארץ שנאהב...

צריחי המגדלים בירושלים
 וסמטאות השוק הצבעוני
 גגות הרעפים של גבעתיים
 הניבטים מבעד חלוני.
 את האביב בתל אביב,
 את סבתי ואת סבי,
 את החלה ואת נרות שבת,
 את ים המלח מול אדום
 ואשת לוט צופה לסדום
 ואת הקיץ בואך אילת.
 שלום לך ארץ נהדרת...

6. שלום לך ארץ נהדרת

מילים: אילן גולדהירש

ביצע: יהורם גאון

רקע: השיר נכתב על ידי גודמן, יהודי יליד פרברי שיקגו, ההשראה לשיר הייתה נסיעה שביצע גודמן בקו הרכבת משיקגו לניו אורלינס. ב-1977 הפך אותו יהורם גאון, בתרגומו של אילן גולדהירש, לשיר אהבה וגעגועים לארץ ישראל.

הייתי בפריז וגם ברומא
 ראיתי את שבעת פלאי תבל,
 בקוטב הצפוני וגם דרומה,
 אך אין מקום כמו ארץ ישראל.
 וכמו גלויות של נוף יפות
 תמונות בזכרוני עפות,
 כמו בעד עדשה של מצלמה
 בתרמילי אותן אשא
 בכל מקום, בכל מסע
 קטעי פסיפס מתוך תמונה שלמה.

שלום לך ארץ נהדרת,
 עבדך הדל נושא לך שיר מזמור.
 גם אם לעיתים נודד אני על דרך,
 מה טוב לנדוד אך טוב יותר לחזור.

ארץ ישראל יפה

מילים: דודו ברק

לחן: שייקה פייקוב

ביצוע: להקת פיקוד דרום

רקע: נכתב בשנת 1974

נערה טובה יפת עיניים

לנו יש בארץ ישראל,

וילד טוב ירושלים

הו מי פלל ומי מלל?

ותורה אורה כזו יש לנו

וגם הגדה ומגילה,

ואלוהים אחד שלנו

וקול חתן וקול כלה.

ארץ ישראל יפה

ארץ ישראל פורחת,

את יושבה בה וצופה

את צופה בה וזורחת.

לנו יש, אחי, הרים אלפים

בם נאוו רגלי המבשר,

וגם מלאך מן השמים

שאת נפשנו הוא שומר.

וחסיד בעיר הזו יש לנו

וגם חילות וגם פרחים,

והברכות כולן שלנו

והבשורות והשבחים.

ארץ ישראל יפה...

והעמק הוא כפתור ופרח

וההר הוא פרח וכפתור,

והצפון שלגים וקרח

והדרום זהב טהור.

כל הפרדסים נותנים כאן ריח

והשקדיות כולן פורחות,

השמש כאן תמיד זורח

על מי תוגה ומנוחות.

ארץ ישראל יפה...

גם לפרחחים אשר בינינו

יש מקום בארץ ישראל,

מן הצרות שלא עלינו

אתה ורק אתה גואל.

בכחול לבן מונף הדגל

ולירושלים כל שירי,

אנחנו שוב עולים לרגל

הו, שירי: עם ישראל חי!

